

העם

התפטרות

עסקי המדינה התנהלו כרגיל. משה שרת ניצח על ישיבות הממשלה, החלטות נהגו קבלו, איגרות נוסחו. אולם פניהם של ראשי המדינה היו מתוחים מן הרגיל. סוד גדול הילך אימים במסדרונות: התפטרותו של ראש הממשלה ושר הבטחון, דוד בן-גוריון.

חופשה מזורזת. כבר לפני כמה שבועות, כשיצא בן-גוריון לחופשה מזורזת, מבלי לקבוע לה גבול, התפשטה בצמרת העליזונה הרגשה בלתי נוחה. לא היתה זאת חופשה רגילה. על אף הודעות מפוצצות כי בן-גוריון מטפל בעניני בטחון, היתה האמת הפשוטה כי זו הפעם הראשונה מאז קום המדינה שהממשלה לא חזרה להפעיל את מנגנוני הביטחון. במשך כחצי שנה לא חזר לתפקידו, כפי שהיה נהוג במקרה כזה בימים עברו, אלא השאיר את כל הטיפול המעשי למשה שרת — שעזר עליו את חמחם של רבים ממשרתי המדינה העיקריים.

אולם השבוע הגיע הקץ גם למצב לא-מצב זה. לא נשאר עוד כל ספק, אם לא ישנה בן-גוריון את דעתו, הרי יפוש מכל תפקידיו בממשלה תוך ששה שבועות.

שלושה ניחויים. סוד זה היה ידוע לרוב חברי הממשלה. אולם את הסוד השני לא ידעו אף הם: מה הגיע את בן-גוריון לצעד זה?

יודעי בן-גוריון, מזה שנים רבות, התחרו ביניהם בניחושים. העיקריים שבהם:

- בן-גוריון החל רואה את עצמו כדמות עולמית, החליט לדאוג מעתה בעיקר להבטחת מקומו בהיסטוריה. במקום לנהל ענינים שוטפים, רוצה הוא עתה לכתוב את תולדות ימיו בספר שהיהפוך למסמך לאומי גדול, יקבע את דמותו בעיני הדורות הבאים.

- בן-גוריון הבין שאין מוצא מן המיצר בו נמצאת המדינה. אין לו פתרון סופי לא בעיית השלום במרחב ולא ובעיית חוסר הבסיס הכלכלי למשק. הוא החליט לפרוש בעזרו בשיא הצלחתו, כמייסד המדינה, במקום להיזכר בהיסטוריה כאיש האחראי למי צוקתה.

- בן-גוריון החל סובל יותר ויותר מקטנת מרעיו במפלגה ובממשלה, שנאמסו עליו, מקרים את דברו על כל צעד ושעל. הסתלקותו היא טכסית בלבד — הוא ייעדר משך שנה-שנתיים, יתן לחבריו להכניס את העניינים לבוקר, יחזור אז, כחשובה לקראת העם, כגואל וכמושע.

המומחים הגדולים ביותר לא האמינו כי הפתרון הוא אחד ופשוט. סברו שהוא שילוב של כל שלושת הנימוקים. בסתר לבם עדיין האמינו כי הזמן, שהיה תמיד איש-מפלגה מובהק, ירחם ברצון האחרון על מפלגתו. אולם יותר ויותר כירסם בהם הספק — הפעם נראה שהחלטה היא סופית.

יורש העצר

החור שיוצא בצמרת המדינה והמפלגה עם הסתלקותו של דוד בן-גוריון (ראה לעיל) הוא עצום. מעטים אורחי המדינה המחוררים

לעצמם באיוז מידה ריכוז בן-גוריון את ניהול עסקי המדינה בידיו ממש. הוא היה מרכז העצבים של כמעט כל עניני הבטחון, החוץ והמעורר הערבי. ענינים שהיו לא התעניין בהם, כגון עניני משק, היו שרונים במדינה באנדרלמוסיה מתמדת.

לפי הגיון הוחתך, היתה אדרת ראשות הממשלה צריכה ליפול על שכמו של שר החוץ, משה שרת. אולם איש כמעט אינו לוקח אפשרות זו בחשבון ברצינות. שרת אינו מצטיין בטכסיס מפלגתי וכמנהל עניניי בטחון, ורבים חבריו במפלגה המספקים אפילו-בכשרונו כמתווה מדיניות חוץ. הם רואים בו, לכל היותר, כווי-ביצוע טוב. בהעדר מועדף אחר במפלגה, ששיכלה תוך עשר שנים את כל מנהיגיה בעלי שיעור הקומה, מאליהו גולומב וברל כצנלסון ועד לאליעזר קפלן, יפול השלטון לתוך חיקו של בחירו האישי של בן-גוריון, פנחס לבון. אולם איש לא היה מאושר לגמרי בבחירה זו.

טכסיסן מדופלם. יתרונו העיקרי של "מהגוני" לבון — שהוא איש-מפלגה לפני

ריות של האומה — השלום עם הערבים וי צירת בסיס למשק עצמאי — לא תרם עד כה תרומה מכרעת. גיי פירסם את התפטרותו, מתגעגעים אליו רבים מאלה שגידפו אותו בגלוי ובסתר.

מנגנון

החוזה לא יחודש

"קשה לעבוד במשרד הזה", קבע מתוך ייאוש המנהל הכללי של משרד המסחר והתעשייה, ד"ר שאול ליפשיץ, בעל שערות השיבה, הוא החליט, מחוסר ברירה, לצאת בקרוב לחוץ-לארץ, בתפקיד חשוב, בעל אופי בלתי ברור.

כשעבר משרד המסחר והתעשייה ליד ד"ר פרץ ברנשטיין, היתה משרת המנהל הכללי של המשרד אבן שואבת לא לעסקן אחר. ברור היה שברנשטיין, העסוק לא מעט בענייני הממשלה הכלליים ובבעיות מפלגתיות, לא יטפל בענייני היומיום של המשרד, יניח חלק גדול מעיצוב מדיניותו למנהל הכללי.

ראש-ממשלה-בדרך פנחס לבון (שמאל)

תוך ששה שבועות.

אישים לכללים רבים מחוגי היוזמה הפ"רית הוזכרו כמועמדים לתפקיד זה, אך ברנשטיין בחר בנשיא לשכת המסחר, ד"ר ליפשיץ, שהיה ידוע גם כמנהל מוסך פורד בארץ. הנבואות התאמתו חיש מהר, ד"ר שאול ליפשיץ הפך לשליט המעשי של משרד המסחר והתעשייה.

מצב נעים זה לא ארך זמן רב. ולמן סוואייב, נשיא הקוום של לשכת המסחר, לא הסתפק במקום רגיל בכנסת, פעל לאי שורו כהתשר המסחר והתעשייה. מינוי זה לא הבהיל את ד"ר ליפשיץ שחשב, בהתאם לנוהג בארצות הברית ובארצות אחרות, שמשרת תת-ישר אינה אלא תפקיד פוליטי. הוא טעה. סוואייב התבלט חיש מהר כאיש הברזל של המשרד. תפקידו של ד"ר ליפשיץ איבד את מעמדו המיוחד, שהיה תווה עם מעמדו של כל פקיד גבוה אחר. ד"ר ליפשיץ לא השלים עם המצב החדש, הודיע כמה פעמים על התפטרותו. אך מפ"ל, שביקשה למנוע שערוריה גלויה, החזיקה לפתור את הבעיה בצורה עדינה יותר, מצאה לד"ר ליפשיץ תפקיד מתאים בחוץ-לארץ.

בתום השנה פג חוקפו של החוזה, שחתם בהיכנסו למשרד. לפי כל הסימנים, לא יזכה החוזה לחידוש.

מעוטים

כרם נבות בגליל

האיכרים המרוטים, זקנים ונשים, עמדו בפנים קפואות ועיניים דמועות בנגעה ממזל.

התצלום: קיר אחרי קיר, באטיות מחלחלת, כרם נבות מסעני חומרי-הנפץ. כשירדה החשכה נמחק הכפר

מימין ח"כ מפא"י, אליעזר ליבנה

מתחת לפני השמים. רק תלי חרבות העידו שאי-פעם עמד במקום זה כפר פורה, בו מאות בשנים...

אין זה תאור זוועה מימי השלטון הבריטי בצפון-מערב הודו, או מימי השלטון האי-מלקי בלוב. שמו של הכפר היה בירעם, ולהלן שכן, עד לפני שבועיים, בצד הישראלי של הגבול הלבנוני.

טעות קטנה. קדם לפיצוץ פרשה טראגית שדמתה לכמה פרשות אחרות בישראל. איש רק הבדל אחד: כשר בירעם היה אחד משני הכפרים של העדה המארוניטית בארץ. המארוניטים מהווים כמחצית האוכלוסיה בלבנון השכנה, והם נחשבו מאז ומעולם ליהודים הגלויים היחידים של עם ישראל במרחב. מנהיגם, האפטריואך מובארק, היה המנהיג היחיד במרחב שדרש, לפני הוועדה המלכותית הבריטית, להקים מדינה יהודית. הודות למארוניטים לא השתתפה בלבנון במלחמת תש"ח אלא באופן סמלי, והיא היתה המדינה הערבית הראשונה שהיתה מוכנה לחתום על שביתת-נשק (אף כי חיכתה, למען הרושם, עד שמדינה אחרת, מצרים, תחתן ראשונה).

כפר בירעם נחשב תמיד לכפר אוהד ליהודים. כשכבש צה"ל את הכפר, בסוף 1948, לא ברחו אלף בניו, אלא התכוננו לחיות בשלווה במדינה החדשה. אחד מבני הכפר, עובד בתי-הזיקוק יוסף מונטנס, צעיר יפה ומשופם, נאסר, אך שוחרר כשהתברר כי הציל כמה עשרות יהודים, אותם החביא בביתו בשעת הפוגרום בבתי הזיקוק.

כעבור שבועיים הופיע בכפר קצין יהודי, הודיע: יש פקודה שתוך 24 שעות לא נראה אתכם כאן. עליכם להסתלק ללבנון ולהתרחק מן הגבול לפחות מרחק של חמשה קילומטרים. הכפריים חסרי-הישע צייתו לפקודה, אך באו אחר-כך במגע עם בכור שיטריה, שהיה אז שר המעוטים. שיטריה הורה שהיתה טעות: הקצין לא הבין את ההוראה שניתנה לו. הכוונה היתה שאנשי בירעם יכנסו פנימה לתוך שטח ישראל, יתרחקו חמשה ק"מ מן הגבול בתוך המדינה.

אנשי בירעם והוורו, שוכנו זמנית בכפר המארוניטי השני, ג'יש. הובטח להם שתוך זמן קצר יחזרו לבתיהם, ועל כך ניתן להם מכתב ממשלתי רשמי. הם ישבו וחיכו.

המצפון ניצל. אולם בינתיים עלה על אדמתם קיבוץ יהודי של השומר-הצעיר, בר-עם. הוא תפס את בתי הכפר ואת מרבית אדמותיו. רכושם של הערבים, שרוכזו בנחל חות באיכת המושל הצבאי בכמה בתים, נעלם. באחד הלילות נתפסה על הכביש מכר-נית שהובילה חשעה טון ברזל, שנגנבו מן הכפר. ממקור אחד נודע שיושבי המכונית, אנשים ממעבדת סירה, החזיקו פתקה של מזכיר מפ"ם בחיפה.

במרוצת הזמן עבר הקיבוץ המפ"מי למקום אחר על אדמת בירעם. אנשי הכפר ניסו להתחפר עמו, לתת לו חלק מן האדמה, בתנאי ששארית האדמות תוחזרנה להם. נשאה פרי: גרעין שני של השומר הצעיר הקיבוץ סרב. גם התערבות במרכז מפ"ם לא התכונן לעלות על האדמה השדודה. יומיים לפני הפיצוץ נודע על כך למוסדות מפ"ם. היא לא הודיעה על כך לערבים. אך אחרי שהפיצוץ הושלם הגישה מפ"ם מחאה רשמית לכנסת. היה זה מעשה מחוכם מאד: מצפונה של מפ"ם ניצל, ואדמת הכפר נשארה ביד קיבוציה.

למחרת היום פרצו כל תחנות השידור הערביות במרחב בצעקה גדולה של שמחה לאיד. קל לתאר מה היתה ההנבזה בלבנון? היתה זאת פגיעה ישירה בלב המארוניטים. האפטריואך מובארק הישיש שחקן, לו דיבר יכול היה לצטט את דברי שר-המשטרה המפורסם של גפוליאון, פושה: "זה גרוע מפשע. זו טפשות!"

מסע ישראלה

באוקיינוס הפתוח

לאחר שבועות ארוכים של דומיה, שב: נשמע קולו של שלמה מנחין, האלחוטאי של ישראל, על גלי האתר. אולם לא היתה זו תחנה ישראלית שקלטת את שידוריו. הידעה היתה קצרה: "עברנו את גיברלטר, ימצאים

המארוניטים הם שרידי עדה נוצרית קדומית, החושבת את עצמה לבת הציונים הקדומים. כפופה כיום לאפיפיור הרומאי.

צחוק בצד...

"דופקים את הירוקים!"